

آثار ارتباط همسران از دیدگاه اسلام

چکیده

ارتباط یعنی چیزی که برای سنجش افراد و وسیله‌ای برای تغییر سطح رفتار می‌باشد و ارتباط شامل تبادل کردن اطلاعات و چگونگی معنی بخشیدن آن است. زمینه‌های ارتباطی افراد در طول زندگی شان به وجود می‌آید و بر تمامی روابط و رفتار آنها تاثیر می‌گذارد. ارتباط همسران بر سلامت روحی و روانی فرد و جامعه موثر است. امروزه خانواده‌ها به دلیل ارتباط نادرست و بلد نبودن برقرار کردن ارتباط در معرض فروپاشی قرار گرفته‌اند. هدف از انجام تحقیق حاضر شناخت آثار ارتباط همسران از دیدگاه اسلام و اطلاع از آسیب‌های آن می‌باشد. روش صورت گرفته در این تحقیق به صورت توصیفی و به شیوه کتابخانه‌ای مطالب گردآوری شده است. بنابراین در این تحقیق سعی می‌شود که آثار ارتباط سالم همسران را در خانواده و جامعه مورد بررسی قرار دهیم و به شناسایی آسیب‌ها و راهکارهای آنها از دیدگاه اسلام پرداخته شود.

واژگان کلیدی: ارتباط، روابط، ارتباط همسران، اسلام

یکی از مهم ترین عرصه های مختلف زندگی بشر که سهم عمده ای از روابط او را به خود اختصاص می دهد زندگی خانوادگی و ارتباط با همسران است. ارتباط علاوه بر آن که سهمی از ارتباطات روزمره ی انسان دارد در شکل گیری ارتباطات انسان های دیگر نیز تأثیر بسزایی می گذارد. همسرانی که از ارتباطات سالم و خوبی در خانواده برخوردارند احساس امنیت و رضایت بالایی دارند و کمتر در معرض خطرات و مشکلات روحی و روانی قرار می گیرند. ارتباط سالم و خوب باعث استحکام خانواده می شود و تأثیر بسزایی بر اجتماع دارد. ضرورت از انجام این موضوع مقاله رسیدن به آثار ارتباط سالم همسران و داشتن ارتباطی سالم در خانواده و همچنین بررسی آثار فردی و اجتماعی آن می باشد.

هدف از انجام این تحقیق شناخت نسبت به آثار فردی و اجتماعی ارتباط همسران از دیدگاه اسلام است. تحقیق حاضر در صدد پاسخگویی به سوالاتی از جمله: ارتباط همسران از دیدگاه اسلام چگونه است؟ و همچنین آثار فردی و اجتماعی ارتباط همسران از دیدگاه اسلام چگونه است؟

در تحقیق حاضر روش توصیفی به شیوه کتابخانه ای به جمع آوری مطالب پرداخته شده است و مطالب تحلیل و بازنگری و کارهای تکراری از آن حذف شده است و در آخر به تدوین و نگارش مطالب اصلی پرداخته خواهد شد.

پیشینه: با توجه به بررسی های انجام شده در منابع عنوانی با این عنوان مقاله حاضر یافت نشد اما به منابعی از جمله منابع ذیل می توان اشاره نمود:

۱) در کتاب مهارت های ارتباطی همسران (به زبان ساده) با نویسندگی مارکوس کیوسی، اشلی کیوسی و با ترجمه رحیم باقرزاده و زهرا امید بخش در مورد ارتباط بحث شده است. در این کتاب ذکر شده است که در زندگی مشترک مهارت ها و ابزاری نیاز است تا با برخورداری از آن بتوان ارتباط مؤثر برقرار کرد و به فهم مشترک رسید کتاب مهارت های ارتباطی همسران نوشته مارکوس کیوسی و اشلی کیوسی با شرح مهارت هایی چون گوش دادن همدلانه و مدیریت هوش هیجانی و یا پرهیز از موانعی که ارتباط را با بن بست رو به رو می کنند به زوج ها برای شکل گیری ارتباط سالم و صمیمانه کمک می کند.

۲) در کتاب روابط سالم در خانواده با نویسندگی داوود حسینی در مورد ارتباط سالم و سازنده میان همسران بر اصول تربیتی خاصی بنا نهاده که رعایت این ضوابط می تواند کانون خانواده را گرم ترو بنیان آن را

محکم تر کند. مهم ترین اصول ارتباطی میان همسران عبارت اند از: احترام و تکریم یکدیگر، چشم پوشی کردن از خطاها، عذر خواهی در هنگام انجام اشتباهی، برخورد منطقی، رعایت عفاف و حدود الهی در روابط خانوادگی، ایثار و فداکاری.

وجه تمایز این مقاله با منابع ذکر شده این چنین می باشد. در کتاب مهارت های ارتباطی، مهارت های ایجاد ارتباط را ذکر کرده است و همچنین در کتاب روابط سالم در خانواده به ذکر ارتباط سالم و سازنده در کانون خانواده و تأثیرش بر فرزندان ذکر کرده است اما ما در این مقاله قصد دارد به بررسی آثار فردی و جمعی ارتباط سالم و مؤثر از دیدگاه اسلام پرداخته شود.

ساختار تحقیق عبارت اند از: چکیده، مقدمه، گفتار اول مفاهیم که شامل (ارتباط - روابط - ارتباط همسران - اسلام)، گفتار دوم آثار فردی ارتباط همسران که شامل (ارتباط سالم و مؤثر، ارضایی نیاز های روحی و روانی، کاهش اختلافات خانوادگی) و همچنین گفتار سوم آثار اجتماعی ارتباط همسران که شامل (کاهش طلاق، تأثیر فضای مجازی) می شود.

گفتار اول: ۱- مفاهیم

۱-۱- ارتباط چیست؟

ارتباط در لغت به دو صورت معنی شده است

الف) به صورت مصدر متعدی: به معنی ربط دادن، بستن، بر بستن، بستن چیزی را با چیز دیگر می باشد.

ب) یا به صورت اسم مصدر: به معنای بستگی، پیوند، پیوستگی و رابطه می باشد^۱

به طور کلی ارتباط یک واژه عربی می باشد که از ماده «ربط» در باب افتعال و به معنای بستن است.^۲ مشتقات

این واژه در قرآن کریم پنج بار به صورت های «رباط»^۳، «یربط»^۴، «رابطوا»^۵، «ربطنا»^۶ به معنی بستن و استوار

کردن آمده است. این ها معنی ارتباط از لحاظ لغوی بود^۷

معنی ارتباط در اصطلاح تعاریف زیادی دارد که در این مقاله به چند نمونه از آن ها پرداخته می شود

ج) ارتباط عبارت است از جستجو کردن برای دست پیدا کردن به همه امکاناتی که وجود دارد برای آماده

کردن یا راضی کردن دیگران.

د) ارتباط یعنی اینکه از تمام روش های که امکان دارد که ذهنی بر ذهن دیگر تأثیر بگذارد و این کار فقط با

صحبت کردن و نوشتن نیست می توان با موسیقی، هنرهای تصویری و همه رفتار انسان ها باشد.^۸

^۱ مهدی محسنیان راد، ارتباط شناسی ارتباطات انسانی، ص ۴۲

^۲ حسن بن محمد، المفردات فی غریب القرآن، ص ۵۷۹

^۳ سوره انفاق آیه ۶۰

^۴ سوره انفاق آیه ۱۱

^۵ سوره آل عمران

^۶ سوره قصص آیه ۱۰

^۷ ارسطو، مطالعه معانی بیان (ریطو ریکا)، ص ۲۸۸

^۸ کلودشن، کتاب نظریه های ریاضی، ص ۶

و) ارتباط رابه صورت (محرک) پاسخ مطرح می کند: ارتباط یعنی انتقال یک محرک از یک فرد به فرد دیگر به دلیل تغییر کردن رفتار یک فرد^۱

ی) در جایی دیگر ارتباط را اینگونه معنی کرده است که ارتباط چیزی است که برای سنجش افراد، و وسیله ای برای تغییر سطح رفتار و همچنین ارتباط شامل تبادل کردن اطلاعات و چگونگی معنی بخشیدن به اطلاعات است.^۲

ه) ارتباط یعنی ربط دادن، بستن، بر بستن، بستن چیزی با چیز دیگر^۳.
بنابراین با توجه به تعاریف بالا در مورد ارتباط، ارتباط یعنی ربط دادن و همچنین ارتباط یعنی انتقال یک محرک از فردی به فرد دیگر برای تغییر سطح رفتار و این ارتباط باعث معنی بخشیدن به اطلاعات می شود.

۲-۱- روابط چیست؟

معنای لغوی روابط: روابط اگر (با فتح را و کسره با) باشد جمع رابطه است^۴ به معنی پیوندها، پیوستگی ها.^۵
در اصطلاح رابطه به معنای هر گونه ارتباط بین دو نفر که می تواند مثبت و یا منفی باشد و همچنین رابطه عبارت است از آنچه که دو تن یا دو چیز را به هم پیوستگی و ارتباط می دهد؛ علاقه بین دو تن یا دو چیز^۶.

بنابراین رابطه به معنی پیوند و پیوستگی است و همچنین رابطه یعنی پیوند دهنده و ربط دهنده.

^۱ کارلن هاویلند، ارتباطات اجتماعی ص ۳۷۱

^۲ داوود حسینی، روابط سالم در خانواده ص ۲۰

^۳ فرهنگ فارسی معین، ص ۹۱

^۴ فرهنگ فارسی معین، ص ۴۹۴

^۵ فرهنگ فارسی عمید

^۶ لغت نامه دهخدا

ارتباط سالم علاوه بر آثار فردی آثار اجتماعی هم دارد که جامعه را درگیر خود می‌کند اگر ارتباط افراد سالم و صحیح باشد جامعه از بسیاری از خطرات حفظ می‌شود و آثار اجتماعی آن که تاثیر بسزایی در جامعه امروز دارد که عبارت هستند از کاهش طلاق و همچنین تاثیر فضای مجازی در برقراری ارتباط دارد که در این گفتار به توضیح هر کدام از این‌ها پرداخته شد:

۱-۳- کاهش طلاق

طلاق در لغت به معنای رهایی، آزاد کردن، ترک کردن، واگذاشتن و جدایی است و معنی طلاق در اصطلاح شرعی عبارت است از: «ازاله قید نکاح بدون عوض با صیغه طلاق و شبهه آن»^۱ و همچنین طلاق یکی از معضلات اجتماعی می‌باشد که ضربه سنگینی و خطرناکی به جامعه و خانواده وارد می‌کند و برای جلوگیری از این خطر باید تلاش شود که یک ارتباط سالم میان زوجین برقرار کنند. طلاق یک آسیب اجتماعی می‌باشد که زمانی همسران از نظر قانونی از یکدیگر جدا می‌شوند طلاق گفته می‌شود طلاق آسیب‌های فراوانی بر زن و مرد ایجاد می‌کند زمانی که تفاهم بین زوجین از بین برود زوجین دارای یک رابطه پرتنش و ناسازگار و ناسالم می‌شوند آنها تصمیم به جدایی یا همان طلاق می‌گیرند البته طلاق فقط به معنای جدا شدن زوج‌ها از یکدیگر نیست بلکه طلاق دو نوع است که شامل طلاق اجتماعی همانطور که ذکر شد و طلاق روانی یا عاطفی است تفاوت این دو طلاق در این است که در طلاق اجتماعی افراد از یکدیگر جدا می‌شوند از نظر قانونی اما در طلاق روانی زوجین در کنار یکدیگر زندگی می‌کنند اما از نظر روحی و عاطفی به هم وابسته نیستند زن و شوهری که از ابتدا مهارت برقرار کردن یک رابطه سالم و صمیمی و با عشق را نداشتند در این خیال هستند که ارتباط خوب به واسطه عشق و علاقه دارند اما بعد از گذشت مدت کوتاهی این آتش عشق می‌خوابد و سرمای زمستانی جای او را می‌گیرد و تنها فکری که به ذهنشان می‌رسد فکر طلاق است برای اینکه از سختی‌ها و مشکلات رهایی پیدا کنند به دنبال طلاق می‌روند نه به دنبال ایجاد ارتباط سالم و صمیمی در حالی که نمی‌دانند طلاق باعث ایجاد بسیاری از مشکلات و آثار مخربی بر اجتماع یا جامعه و همچنین خود فرد می‌گذارد که قابل جبران هم نخواهد بود.

در مورد طلاق احادیث و آیاتی زیادی وجود دارد که در اینجا به چند نمونه از آنها اشاره می‌شود:

پیامبر خدا صلی الله علیه و آله میفرماید:

«مَا أَحَلَّ اللَّهُ شَيْئًا أَبْغَضَ إِلَيْهِ مِنَ الطَّلَاقِ.»

^۱ آذرتاش آذر نوش، فرهنگ معاصر عربی-فارسی، ص ۴۰۲

^۲ امامی و صفایی، ص ۱۹۳

خداوند چیزی را که نزد او منفورتر از طلاق باشد، حلال نکرده است.

امام باقر علیه السلام :

«إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَ جَلَّ يُبْغِضُ كُلَّ مُطْلَقٍ ذَوَّاقٍ .

خداوند عزّ و جلّ از مردانی که زن زیاد طلاق می دهند و هر از چند گاهی زنی اختیار می کنند ، نفرت دارد .»

در حدیثی دیگر از امام باقر علیه السلام می فرمایند:

«رسول خدا به مردی برخورد و از او پرسید : همسرت چه می کند؟ عرض کرد : یا رسول الله ! طلاقش دادم ؛ حضرت پرسید : بی هیچ ایرادی؟! عرض کرد : بی هیچ ایرادی آن مرد دوباره ، ازدواج کرد : پس ، پیامبر صلی الله علیه و آله به او برخورد و پرسید : ازدواج کردی؟ عرض کرد : آری . بعد از مدتی از او پرسید : همسرت چه می کند؟ عرض کرد: طلاقش دادم ؛ فرمود : بی هیچ ایرادی؟! عرض کرد : بی هیچ ایرادی . آن مرد بار دیگر نیز ازدواج کرد و باز پیامبر صلی الله علیه و آله او را دید و پرسید : ازدواج کردی؟ عرض کرد : آری . پس از مدتی به او فرمود : همسرت چه می کند؟ عرض کرد: او را طلاق دادم . حضرت پرسید : بی هیچ ایرادی؟! عرض کرد : بی هیچ ایرادی . رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود : خداوند عزّ و جلّ مردان و زنانی را که همواره تغییر همسر می دهند دشمن دارد، یا آنها را لعنت می کند...»^۱

بنابراین اگر برقراری ارتباط سالم را زوجین یاد گرفته باشند ارتباط آنها دچار دعوا و درگیری در خانه و در نهایت باعث طلاق نمی شود که طلاق همانطور که ذکر شد آسیب های مخرب و بدی بر روی هم فرد و مخصوصاً جامعه می گذارد.

۲-۳- تأثیر فضای مجازی:

شبکه اجتماعی و مجازی به عنوان یک ابزار ارتباطی است که می تواند تأثیر مثبت بر روی روابط انسانها بگذارد و بعضی ها به دلیل مدیریت نادرست و استفاده نامعقول کاربران امروزه با تهدید روبرو می شود در حال حاضر در بیشتر طلاق ها و نابسامانی ها و خیانت ها شبکه های اجتماعی به عنوان یکی از اصلی ترین عوامل نقش بسزایی دارد فضای مجازی حاوی مطالب آموزشی و مثبت زیادی می باشد ولی به دلیل تنوع و جذابیت آن می توان تأثیر خطرناکی بر روی فرد بگذارد امروزه به آسانی می توان با استفاده از اینترنت با افراد مختلف

^۱ الکافی، جلد ۱، ص ۵۴

در جهان با فاصله زیاد صحبت کرد یا مطلبی برای آنان به اشتراک گذاشت اگر در شکل‌گیری این نوع رابطه در صورتی که اصول و آداب آن رعایت نشوند می‌توان سبب ایجاد آسیب‌ها در روابط زوجین شود.

تأثیر فضای مجازی در همه ابعاد باید قابل بررسی قرار گیرد تا بتوان به برقراری ارتباط سالم کمک کند فضای مجازی آسیب‌های هم دارد یکی از اصلی‌ترین آنها خیانت می‌باشد که متأسفانه این امر در بین زوجین رواج پیدا کرده و عادی شده است به طوری که فرد بابت انجام این کار عذاب وجدان هم نمی‌گیرد و از طرفی برقرار کردن رابطه عاطفی با جنس مخالف دیگر باعث شده که حیا و عفت در خانواده و اجتماع از بین برود خط قرمزها را رد کرده اند و رعایت نمی‌کنند از طرفی دیگر هم نرم‌افزارهای ارتباط جمعی جذابیت زیادی پیدا کردند و همین امر باعث گسترش فساد اخلاقی و اجتماعی در جامعه می‌شود و افراد که سالم هستند و علاقه هم ندارند درگیر خود می‌کنند به دلیل اینکه آنها جذابیت زیادی دارند بعضی‌ها به دلیل استفاده بیش از حد از فضای مجازی دچار اعتیاد به اینترنت شده اند و این باعث آسیب شده است زن و شوهری که در طول روز در سر کار می‌باشد و وقتی هم به خانه برمی‌گردند به جای اینکه برای یکدیگر وقت بگذارند مشغول گشت و گذار در فضای مجازی می‌شود کم کم باعث بی‌تفاوتی همسران به یکدیگر می‌شود و در نتیجه به طلاق عاطفی می‌انجامد افرادی که ارتباط سالم دارند در استفاده از فضای مجازی حد اعتدال رعایت می‌کنند و از جنبه مثبت آن استفاده می‌کنند و درست استفاده می‌کنند تا دچار آسیب‌های آن نشوند.

«کارین کنستانتین وکیل آمریکایی درباره تأثیر فضای مجازی بر خانواده چنین می‌گوید: شبکه‌های اجتماعی عامل اصلی اختلافات میان همسران می‌باشد اگر در بسیاری از موارد طلاق تأمل کنید ردپایی از شبکه‌های اجتماعی پیدا می‌کنید.»

بنابراین شبکه‌های اجتماعی یک ابزار ارتباطی است که افراد می‌توانند از آن به درستی استفاده کنند و همچنین می‌توان از شبکه‌های اجتماعی می‌توان به صورت نادرست و افراطی استفاده کرد که خطرناک هستند و یکی از آسیب‌های آن خیانت کردن است و این استفاده اگر درست و صحیح باشد باعث ایجاد ارتباطی سالم می‌شود و ارتباط سالم باعث استحکام خانواده و جامعه می‌شود.

نتیجه‌گیری:

با بررسی‌های صورت گرفته در آموزه‌های دینی و قرآن و کتاب‌های مختلف درباره آثار ارتباط سالم و مؤثر همسران این نتایج به دست آمده است که عبارت است از اینکه ارتباط به معنی ربط دادن و پیوستگی می‌

باشد ارتباط باید در زندگی مشترک به صورت سالم و مؤثر باشد تا یک زندگی با نشاط و پر از شادی و آرامش برای همسران ایجاد شود که این ارتباط سالم مهارت های دارد که زوجین باید آنها را بشناسند. ارتباط سالمی که در زندگی مشترک میان زن و مردی ایجاد می شود بر اساس اصول تربیتی خاصی هستند که زوجین با رعایت اصول تربیتی و قوانین آن می تواند کانون خانواده را گرم تر و استوار تر کنند. یک ارتباط سالم و صمیمی باعث آرامش و آسایش می شود و با حفظ این رابطه میان زوجین سبب امنیت می شود آثار ارتباط سالم و صحیح میان همسران به دو دسته تقسیم می شود که عبارت است از: آثار فردی و اجتماعی.

آثار فردی آن بر روی خود فرد تأثیر می گذارد یعنی اگر ارتباط سالم و صحیح باشد فرد آسایش و آرامش می رسد وقتی یک ارتباط درست باشد فرد نیازهای طرف مقابل خود را می شناسد و این نیازها را برطرف می کند و از لحاظ روحی و روانی زوجین ارضا می شوند و این رابطه یک رابطه خوب و صمیمی است وقتی نیازهای طرف مقابل به درستی ارضا شوند اختلافات خانوادگی کاهش پیدا می کنند و کانون خانواده استوار تر خواهد شد اینها از مواردی بودند که فردی هستند.

ارتباط سالم علاوه بر آثار فردی همانطور ذکر شد آثار اجتماعی هم دارد که آثار اجتماعی آن هم این است که ارتباط اگر سالم باشد سبب کاهش طلاق می شود که طلاق هم طبق آیات و روایاتی که ذکر شد نهی شده است و یکی دیگر از عوامل آن تأثیر فضای مجازی می باشد که فضای مجازی امروزه تأثیر بسزایی در ارتباط افراد جامعه گذاشته است که سبب خطرات جدی برای جامعه می شود بنابراین یک ارتباط سالم میان همسران می تواند زوجین را از بسیاری از خطرات و آثار منفی آن حفظ کند.

منابع و مآخذ

۱- قرآن

۲- آذرتاش و آذرنوش، فرهنگ معاصر عربی-فارسی، نشر نی، ۱۳۸۵، چاپ هفتم

۳- ارسطو، دانشمند یونانی در کتاب مطالعه معانی بیان (ریطو- ریتقا) سال ۲۳۰، ناشر اقبال، چاپ اول، ۱۳۷۱

۴- ابن فارس، احمد بن فارس معجم المقاییس فی اللغة، ج ۳، صفحه ۹۰-۹۱، تحقیق شهاب الدین ابوعمر

۵- ابن منظور، محمد بن مکرم، لسان العریب، ج ۶، صفحه ۳۴۵، قم ادب الحوزه ۱۴۰۵ق

۶- صفیایی حایری، علی، (۱۴۰۰)، امامی و صفیایی، انتشارات لیلہ القدر

- ۷-حسن بن محمد، المفردات فی غریب القرآن، دارالقلم، بیروت ۱۴۱۶هـ، صفحه ۵۷۹ شناخت و درمان اختلاف های زناشویی- ترجمه حمیدرضا سهرابی، رسا، ۱۳۷۷
- ۸-فیلیپ اچ، برنشتاین-مارسیتی، برنشتاین، شناخت و درمان اختلاف های زناشویی، ترجمه حمیدرضا سهرابی، رسا، ۱۳۷۷
- ۹-مصطفوی حسن، التحقيق فی کلمات القرآن کریم، بی جا: بی نا، ۱۳۶۲هـ، ج ۴، صفحه ۲۸
- ۱۰-دارالحديث، كنزالعمال، سال ۱۳۷۴، انتشارات موسسه فرهنگي دارالحديث، ۲۷۸۷۶
- ۱۱-داوود حسینی، روابط سالم در خانواده ،
- ۱۲-علی اکبر دهخدا ، لغت نامه ، ۱۹۳۱م، ۱۳۰۹-۱۳۱۰خ، نشر بانک ملی
- ۱۳-کودشنن، کتاب نظریه های ریاضی، ۱۹۴۹
- ۱۴-کلینی -محمد بن یعقوب (نویسنده)، غفاری- علی اکبر (مصحح)، الکافی -دارکتب، سال ۱۴۰۷ق، ج ۱، صفحه ۵۴، قم
مجیدرشیدپور، تعامل و استحکام خانواده، تهران ۱۳۷۳
- ۱۵-محسنیان راد، مهدی، ارتباط شناسی ارتباطات انسانی (میان فردی-گروهی -جمعی ، تهران ، سروش انتشارات صدا و سیما ، سال ۱۳۹۶، صفحه ۴۲
- ۱۶- معین ، مد، فرهنگ فارسی معین، سال ۱۳۵۱، تهران ، مؤسسه انتشاراتی امیر کبیر